

BURGERINITIATIEVEN: DEEL 2, KRAKERSBOLWERKEN IN DEN HAAG

De Grote Pyr, Waldeck Pyrmontkade (foto Jan Bron Dik)

Dit is het tweede artikel in de serie Burgerinitiatieven; het eerste was gewijd aan de Van Ostadewoningen (Ons Den Haag 2022.01). Ditmaal wordt aandacht besteed aan de Haagse kraakbeweging. Kraakacties krijgen vaak een negatief stempel, de kraakbeweging zelf ziet haar activiteiten vooral als een bijdrage aan het tegengaan van woningnood, leegstand en speculatie. Verder worden veel culturele initiatieven in kraakpanden georganiseerd en zet men bewust in op groen- en milieuaspecten.

Het hoogtepunt van de Nederlandse kraakbeweging lag in de jaren tachtig, met Amsterdam als krakershoofdstad. Maar ook in Den Haag lieten krakers van zich horen. Kraken is ontstaan uit woningnood. In Den Haag kennen we vooral de Blauwe Aanslag, waarvan de krakers later verhuisden naar de Grote Pyr. Een ander krakersinitiatief was het Pandergebouw.

De Blauwe Aanslag

De Blauwe Aanslag kent een bewogen geschiedenis. Het oudste deel van het gebouw aan het Buitenum werd in 1886 gebouwd voor de Plateelbakkerij Rozenburg, die in 1917 failliet ging. In 1918 trok de Postcheque- en Girodienst erin. In 1938 werd het een rijksbelastingkantoor, met een nieuw pand naast de oude bebouwing. In 1978 vertrok de Belastingdienst, waarna het gebouw leegstond. In 1980 werd het

gekraakt op initiatief van buurtorganisaties en tweehonderd Haagse krakers. Een van de bewoners was Joris Wijsmuller, later gemeenteraadslid voor de Haagse Stadspartij en wethouder Bouwen van Den Haag. Hij werd politiek actief in de Blauwe Aanslag en voerde in Den Haag ook actie tegen de centrumring en de tramtunnel.

Omdat pogingen van het rijk om de krakers eruit te krijgen mislukten, werd het pand door de Rijksgebouwendienst (nu Rijksvastgoedbedrijf) overgedragen aan de gemeente. Volgens toenmalig wethouder Adri Duivesteijn 'de grootste onroerendgoedtransactie van Nederland' en konden de krakers blijven, die zich inmiddels hadden verenigd in de vereniging De Blauwe Aanslag. In 1986 sloot de gemeente Den Haag een intentieovereenkomst met de vereniging om het pand te legaliseren en op te knappen.

Tien jaar na de overeenkomst wilde de gemeente echter het pand slopen voor stadsontwikkelingsplannen. Na onderhandelingen en jarenlange rechtszaken werd een deal gesloten over een vervangend pand - de voormalige HBS aan de Waldeck Pyrmontkade - waarmee de meerderheid van de bewoners akkoord ging en het pand werd aangekocht. Ontruiming van de Blauwe Aanslag ging echter niet zonder slag of stoot. Het verzet van een deel van de bewoners en gebruikers leidde ertoe dat het pand op 3 oktober 2003 door

450 politiemensen ontruimd werd en 90 personen werden aangehouden. Na de ontruiming werd de sloop onmiddellijk ingezet. Omdat het terrein jarenlang braak bleef liggen werd het op 6 november 2010 uit protest opnieuw door krakers bezet. De bezetting was echter geen lang leven beschoren.

De Grote Pyr

Als alternatief voor de Blauwe Aanslag had de gemeente de bewoners en bedrijven in 2001 in de gelegenheid gesteld het pand aan de Waldeck Pyrmontkade te kopen. Het pand stond al langere tijd leeg. De verkoopprijs was een miljoen gulden. Maar de gemeente deed er drie miljoen gulden bij voor het wegwerken van het achterstallig onderhoud. Een deel was gemeentelijk geld en een deel kwam als subsidie uit het Innovatieprogramma Stedelijke Vernieuwing (IPSV) van VROM. Tegelijkertijd werd een mission statement geformuleerd, waarin de Grote Pyr ruimte zou bieden aan een alternatieve wijze van wonen, werken en leven, met veel aandacht voor ecologie en wederzijdse betrokkenheid.

Toen het schoolgebouw aan de krakers van de Blauwe Aanslag werd aangeboden, was het al enigszins aan het vervallen. Op de gevel staat De Hoogere Burgerschool, in 1907 gebouwd door stadsarchitect Adam Schadee, onder verantwoordelijkheid van de Dienst Publieke Werken Den Haag. Schadee was leerling van H.P. Berlage. Na jarenlang als HBS dienst te hebben gedaan kwam er een meisjesschool en later een MULO en MEAO in. De GG&GD hield een tijdlang spreekuur in de gymzaal. Het gebouw heeft de status van gemeentelijk monument.

Om het pand bruikbaar en bewoonbaar te maken moest er veel gebeuren. Projectarchitecten waren Iris Schutten, Sebas Veldhuisen en Iris de Kievith. Er werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van tweedehands bouwmaterialen, minder milieubelastende materialen en bouwwijzen, en een ecologische warmte- en watervoorziening. Op de binnenplaats werden tegelkachels gemaakt die voor een groot deel voor de verwarming van het pand zorgden en op het dak van de conciërgewoning werd een groendak aangebracht. Met de verbouwing werd het gebruiksoppervlak verdubbeld. Er werd gewerkt met een casco-ontwerp, wat betekende dat de bewoners zelf de keukens en badkamers moesten inbouwen. Daartoe werd een bouwteam gevormd bestaande uit een professionele aannemer en bewoners voor simpeler klussen, versterkt door een internationale bouwbrigade. Ook startende bouwbedrijfjes gingen aan de slag, die hiermee probeerden een basis te leggen voor hun eigen bedrijven in de Grote Pyr. De Grote Pyr wordt geëxploiteerd door stichting Wonen Werken Waldeck Pyrmontkade, die wordt aangestuurd door de vereniging de Grote Pyr, waarvan bijna alle bewoners en

bedrijven lid zijn. Bewoners en gebruikers betalen huur naar gelang de grootte van de ruimte.

De Grote Pyr is meer dan een verzameling van bewoners en bedrijfjes. Het complex heeft een vloeroppervlak van 3.600 vierkante meter en biedt ruimte aan dertig (groeps)woningen en twintig bedrijven, waaronder een drukkerij, een staalwerkplaats, een houtwerkplaats, een biologisch-vegetarisch cateringbedrijf, een kindermuseum, twee restaurants en een idealistisch advocatenkantoor. De Grote Pyr vervult daarmee ook een buurtfunctie.

Pandercomplex

Het Pandercomplex aan het Buitenom dat nu zo'n dertig jaar in gebruik is, kent een geschiedenis die teruggaat tot in de 19^e eeuw. In 1887 vestigde Hendrik Pander (1842-1893) de Pander Meubelfabriek in het voormalige pand van meelfabriek Hollandia. De meubels van Pander waren een begrip. In 1955 ontstond na verschillende fusies de N.V. Verenigde Meubileringsbedrijven, waarvan Pander deel uitmaakte. Daarna ging het bergafwaarts met het bedrijf en in 1985 sloot Pander na 130 jaar definitief de deuren.

Krakers van het complex de Blauwe Aanslag namen eind 1982 een grachtenpandje aan het Buitenom in bezit. Dit bleek onderdeel van het gigantisch Pandercomplex dat na het faillissement deels in gebruik was bij de Bescherming Bevolking, maar verder grotendeels leeg stond. Hoewel de gemeente andere plannen had - sloop en nieuwbouw - lukte het de kraakgroep om voor hun plannen steun te vinden bij buurtbewoners en organisaties, zoals Groepswoon door Ouderen, Schep je eigen Werk, Sosjale Joenit en Anders Wonen, om het pand te behouden. Met hulp van architectenbureau DAK werd een succesvolle lobby naar de gemeentelijke politiek ingezet. Het duurde wel even maar na zeven jaar onderhandelen werd het woon-werkproject Pander in 1990 opgeleverd.

Vereniging Pander beschikt over een gemeenschappelijke tuin, een bar annex ontmoetingsruimte, een werkplaats met gereedschapuitleen en een kantooruimte. Inmiddels wonen er ongeveer 130 mensen in het complex. Ze zijn allemaal lid van de Vereniging Wonen Werken Pander. Het is een bonte verzameling Hagenaars: voormalige krakers, idealisten, yuppen, ouderen, alleenstaanden, studenten, gezinnen met kinderen, kunstenaars, ambachtslieden en ondernemers. Met elkaar vormen ze een min of meer hechte gemeenschap van binnenstadbewoners, die meer wil zijn dan zomaar bureaus van elkaar en in zelfbeheer verantwoordelijkheid wil nemen voor de eigen woon- en leefomgeving.

Inge Camfferman

Werkgroep Stadsbeeld en Stadsgroen

stadsbeeldenstadsgroen@vriendenvandenhaag.nl